

8. Shuliak, A., Yelova, T. (2023). Stratehichni komunikatsii spetssluzhb yak vektor protydii destruktivnym vplyvam. [Strategic Communications of Special Services as a Vector of Countering Destructive Influences]. *Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsii ta rehionalni studii*, 3 (17), p 203–215 (in Ukrainian).

9. Free Nations Congress (2024–02–12) Free Nations League. URL: <https://freenation-league.org/en/free-nations-congress-e3a6446de173171dde8c18cdaad27a6c.html> (in English).

10. I Said «Not A Crisis», That Means It's Not A Crisis. Russian Independent Media Archive. 10/22/2008. URL: <https://rima.media/en/document/2008-10-22-ej-98678-ia-ska-zal-ne-krizis-znachit-ne-krizis?lang=en> (in English).

11. Kuzio, T. (2020). Crisis in Russian Studies? Nationalism (Imperialism), Racism and War. *E-International Relations*, 196 p. (in English).

12. Poiarkova, T. (2023). «Russian World» as a political and cultural weapon of modern Russia. *Amazonia Investiga*, 12 (61), p. 69–79 (in English).

Матеріал надійшов до редакції 12.04.2024 р.

УДК 322:321.7

Галина Куц,

доктор політичних наук, професор,

професор кафедри політології, соціології та культурології,

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,

kuts.niss@gmail.com,

ORCID ID: 0000-0002-7263-1958,

DOI 10.29038/2524-2679-2024-01-248-259

РЕЛІГІЯ ТА ПОЛІТИКА: КОРЕЛЯЦІЯ БАЗОВИХ ІДЕЙ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті висвітлено виявлення кореляції базових ідей релігії та політики, які своєрідно втілилися в сучасному європейському політичному дискурсі. Витоки демократичних цінностей і принципів демократичного правління можна виявити в дискурсі християнства (закон універсальної любові, виховна пропаганда християнства, основні життєві цінності, створення

відкритого суспільства тощо). Демократія народилася й розвивалася на Заході, у країнах давньої християнської традиції, її світський гуманізм ґрунтується на засадах християнських цінностей.

Свобода, рівність і братерство – основоположні категорії демократії – не що інше, як «євангельські цінності». У християнстві свобода індивіда обмежується заповідями. Світська проєкція цього християнського принципу передбачає обмеження свободи положеннями законів, а не етичними заповідями. Своєрідною проєкцією християнства виступають також ідеї поділу влади, прогресу тощо.

Ставлення до часу в європейській культурі, будучи детермінованим християнською парадигмою темпоральності, своєрідною секуляризацією релігійно оформленого сприйняття есхатологічного часу. Отже, ідея «Стріли часу», спрямованої від минулого через теперішнє до майбуття («від початку до кінця»), стала своєрідним прототипом ідеї прогресу.

Проблематика індивідуалізму – базова для сучасного ліберально-демократичного дискурсу – також бере свій початок у євангелічному індивідуалізмі християнства.

На політико-культурному рівні окремі параметри європейської ідентичності корелюють із параметрами української ідентичності. Зважаючи, з одного боку, на християнські та демократичні інтенції європейської культури, а з іншого – на домінуючу роль ідей християнства й демократизму в українській культурі, можемо стверджувати про тісну кореляцію означених параметрів європейської та української ідентичностей. Сприйняття ідей свободи, рівності, індивідуалізму й ін. споріднюють українську та європейську ідентичності.

Ключові слова: релігія, політика, політичний дискурс, християнство, демократія, політична ідентичність, Європа, Україна.

Halyna Kuts,

H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University,

ORCID ID: 0000-0002-7263-1958

RELIGION AND POLITICS: BASIC IDEAS CORRELATION IN EUROPEAN POLITICAL DISCOURSE

The article is devoted to revealing the correlation of the basic ideas of religion and politics, which have been embodied in the modern European political discourse.

The origins of democratic values and principles of democratic government can be found in the discourse of Christianity (law of universal love, edu-

ational propaganda of Christianity, basic life values, creation of an open society, etc.). Democracy was born and developed in the West, in countries with an ancient Christian tradition, its secular humanism is based on the principles of Christian values.

Freedom, equality and fraternity – the basic categories of democracy – are nothing but “evangelical values”. In Christianity, individual freedom is limited by commandments. The secular projection of this Christian principle involves the restriction of freedom by the provisions of laws, not by ethical commandments. The ideas of separation of powers, progress, etc. are also a kind of projection of Christianity.

The attitude to time in European culture, being determined by the Christian paradigm of temporality, acts as a kind of secularization of the religiously shaped perception of eschatological time. Thus, the idea of the “Arrow of Time” directed from the past through the present to the future (“from beginning to end”) became a kind of prototype of the idea of progress.

The problem of individualism – basic for modern liberal-democratic discourse – also originates in the evangelical individualism of Christianity.

At the political and cultural level, certain parameters of the European identity correlate with the parameters of the Ukrainian identity. Considering, on the one hand, the Christian and democratic intentions of European culture, and, on the other hand, the dominant role of the ideas of Christianity and democracy in Ukrainian culture, it is possible to assert a close correlation of the specified parameters of European and Ukrainian identities. Perception of the ideas of freedom, equality, individualism, etc. relate Ukrainian and European identities.

Key words: religion, policy, political discourse, Christianity, democracy, political identity, Europe, Ukraine.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Релігія й політика – різні виміри реальності, що зовсім не означає їх взаємного неприйняття.

Якщо ідеї Бога, людини та їх зв'язку окреслюють центральну проблематику релігії, то в центрі політики – проблеми пошуку правильного земного життя людини й суспільства, позбавлення від тягаря страждань, що переслідують людське життя, тощо. Певна спільність проблематики демонструє неможливість незалежного існування двох вельми важливих сфер людського буття – релігії та політики.

У цьому контексті видається цілком реальною й можливою ідея щодо взаємного впливу як релігії на політику, так і політики на релігію.

Базові ідеї релігії та політики своєрідно втілилися в сучасному політичному дискурсі. Кореляція християнських і політичних поглядів у європейській культурі детермінувала оригінальність усієї політичної історії Європи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику співвідношення релігії та політики висвітлено протягом історії в багатьох західних теоретиків із різних сфер соціально-гуманітарного знання (Августин, Ф. Аквінський, А. Бергсон, Е. Берк, М. Вебер, Г. В. Ф. Гегель, Т. Гоббс, Дж. Грей, І. Кант, Дж. Локк, Ш.-Л. Монтеск'є, В. Поссенті, Ж.-Ж. Руссо, Г. Тард, А. Дж. Тойнбі, М. Фуше, С. Хантінгтон, П. Штомпка й ін.).

Окремі аспекти співвідношення релігії та політики відображені в працях українських науковців (В. Бондаренко, Б. Гаврилишин, О. Горбач, Т. Євдокимова, В. Єленський, С. Здіорук, Т. Калениченко, М. Кирюшко, В. Климов, А. Колодний, О. Кудояр, В. Перевезій, С. Продивус, М. Рибачук, О. Саган, О. Шуба й ін.).

Водночас у вітчизняному політичному дискурсі недостатньо висвітлено питання кореляції базових ідей релігії та політики, які втілилися в сучасному європейському політичному дискурсі. Ця проблема вельми актуальна з огляду на євроінтеграційні прагнення України.

Мета статті – виявлення кореляції базових ідей релігії й політики в сучасному європейському політичному дискурсі.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Християнство як релігія історична та суспільна, зазначав В. Поссенті, здатне формувати соціальне життя та видозмінювати земні відносини, залишаючись при цьому незалежним від них. Витоки демократичних цінностей та принципів демократичного правління можна виявити в християнській філософії (закон універсальної любові, виховна пропаганда християнства, основні життєві цінності, створення відкритого суспільства тощо). Демократія народилась і розвивалася на Заході, у країнах давньої християнської традиції, її світський гуманізм ґрунтується на засадах християнських цінностей. На думку В. Поссенті, релігія має своїм об'єктом Бога, істину та остаточне спасіння, тоді як політика спрямована на загальне благо, справедливість і свободу [12, р. 112]. Тобто зв'язок між релігією та політикою видається зв'язком між неоднорідними реальностями. Утім, ці реальності тісно корелюють.

Потрібно зважати на те, що «різне тлумачення релігійного вчення може привести до майже діаметрально протилежних висновків» [1,

с. 132]. Якщо розглядати людину як Боже творіння, що створене за образом і подобою Творця, можна дійти висновку про унікальність особистості, про виправдання її зосередженості на власному «Я». Звідси – один крок до аргументів на користь ідей лібералізму. Але якщо зазначати, що й інші люди теж створені за образом і подобою Бога, можемо прийти до ідеї рівності всіх перед Усевишнім. Більше того, «ураховуючи такі заповіді, як “люби свого ближнього, як самого себе”, “усе, чого тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чиніть і ви їм”, людину можна розглядати лише як частинку людської спільноти» [1, с. 132].

Цікавим є внесок християнства в обґрунтування базових постулатів політичних ідеологій класичного типу. Ідеться про середньовічні дискусії щодо триєднства Бога, які згодом переросли у філософську проблему універсалій, де виокремилися два напрями протистоянь – реалізм і номіналізм. Якщо реалізм – результат природної схильності людей до пошуку спільного в різних об'єктах, до пошуку того, що поєднує людей, то номіналізм – результат протилежної тенденції – природної схильності до пошуку в людях того, що їх відрізняє одне від одного. Саме реалізм призвів до появи в майбутньому такого явища, як соціалізм із його акцентом на пріоритетності ідеї колективізму, вважав Г. Тард. А номіналізм став батьком лібералізму, для якого унікальність індивіда – на першому плані [14, р. 33].

Своєрідною проєкцією християнства є також ідея поділу влади. Усі люди, згідно з положеннями християнства, є гріховними від народження. Саме звідси проходить світський принцип розподілу влади. Адже якщо всі люди гріховні, то зосереджувати владу в одних руках недопустимо: безмежна влада, надана одній гріховній людині, може призвести до небачених викривлень в управлінні. Лише розподіл влади між різними – нехай і гріховними – суб'єктами здатний урівноважувати негативні наслідки владного правління.

У християнстві свобода індивіда обмежується заповідями («не убий», «не вкради» тощо), що, урешті, сприяє зростанню відповідальності перед собою та іншими. Світська проєкція цього християнського принципу передбачає обмеження свободи не етичними заповідями, а положеннями законів, стимулюючи таким чином відповідальне ставлення індивіда як до своєї особистості, так і до людей, що його оточують.

Потірно також зазначити, що поява ідеї прогресу, яка зіграла вагомий роль для сучасного політичного дискурсу та отримала свій розвиток у філософії Нового часу, детермінована, з одного боку, християнською концепцією часу, а з іншого – християнською ідеєю передбачення.

Ставлення до часу в європейській культурі, будучи детермінованим християнською парадигмою темпоральності, виступає своєрідною секуляризацією релігійно оформленого сприйняття есхатологічного часу. Християнська культура – це культура лінійної теорії часу, що призвела до його сприйняття як послідовності минулого, теперішнього та майбутнього, тобто як ріки плинності часу з його окремими моментами. Як зазначав П. Штомпка, «лінійне бачення часу починається з християнства, з ідеї майбутньої відплати й спасіння, до якого неухильно наближається все людство» [14, с. 75]. Відповідно, сприйняття часу як лінійної послідовності стало фактично культурним відкриттям християнства. Соціокультурні умови в християнській європейській культурі зумовлювали сприйняття часу людиною як звичайної тривалості, націленої лише на майбутнє. Це зумовлено есхатологічною концепцією, у контексті якої істинним християнам потрібно очікувати другого пришестя Ісуса Христа, звіряючи всі свої вчинки з біблійними заповідями та проєктуючи їх наслідки у віддалене майбуття. Отже, ідея «Стріли часу», спрямованої від минулого через теперішнє до майбуття («від початку до кінця»), стала своєрідним прототипом ідеї прогресу.

Джерелом ідеї прогресу стала ще іудейська релігійна традиція, де експліковано образ пророків, для яких історія видавалася священним, визначеним наперед процесом, що цілком узгоджується з божественним провидінням. Історія людства певним чином «розкривається» в земних подіях, демонструючи поступальний хід до майбутнього «вічного царства» чи раю. Знаки історії піддаються досягненню лише окремим особистостям – пророкам, які спроможні їх «прочитувати» та передбачати подальший розвиток подій. Ці ідеї, будучи прийнятими християнською традицією, також сприяли становленню ідеї прогресу як секуляризованої версії християнської віри в передбачення [13].

Стосовно лінійної теорії часу в християнстві Д. Бідні вказував, що з огляду метафізики, іудео-християнське поняття Творця, який створив часовий світ і втручається в людські справи, логічно вело до виникнення лінійної теорії часу, згідно з якою у світі є місце для справжньої історичної новизни [9, р. 43].

Власне кажучи, дорогу новаціям у християнській культурі проклала саме лінійна теорія часу. А. Тойнбі вважав християнство релігією перетворень. Він указував на здатність до творчих перетворень, що закладена у філософії християнства, на відміну від філософії стоїцизму, яку А. Тойнбі визначав як «філософію відчуження» [7, с. 509]. Буддизм він також називав «філософією відчуження», вважаючи, що, у порівнянні

з послідовниками стоїка Зенона, «лише послідовники Гаутами мали мужність довести принцип відчуженості до його логічного фіналу – цілковитого самознищення» [7, с. 509]. Причини здатності до творчого перетворення в християнстві А. Тойнбі вбачав у тому центральному й основному місці, яке належить Любові, указуючи, що саме те, що «так уперто й наполегливо заперечували і Зенон, і Гаутама, стало нарижним каменем Нового Заповіту» [7, с. 512].

Згадаємо про ще один вельми важливий внесок християнства в ліберально-демократичний дискурс [3]. Відправною точкою для всього лібералізму є наявність індивідуальності, тобто цінність окремої особистості, її унікальності. У цьому контексті потрібно враховувати, що саме завдяки християнству проблема унікальності окремого індивіда стала ключовою не лише для лібералізму, але й для інших сфер суспільного життя. Як зазначав М. Фуше, в епоху Нового часу настійно оголошується примат індивіда над соціальною групою (остання перебуває на службі в першого), який знаходить свою легітимність у євангелічному індивідуалізмі, що з'явився всупереч посередницькій волі церкви, берегині одностійності біблійних текстів, і за підтримки Реформації та римського права від Юстиніана до Наполеона [11].

Християнство певним чином сприяло появі ідеї рівності й невідчужуваності природних прав індивіда. Так, на думку А. Бергсона, ретельний аналіз текстів Платона може привести до певних висновків щодо того, що всім людям притаманна одна й та ж сама сутність. Адже від ідеї людини, яку Платон уключає в надчуттєві Ідеї, лише один крок до розуміння, що всі люди володіють однаковою цінністю. Лише один крок потрібно було здійснити до ідеї, що спільність сутності наділяє людей однаковими основними правами. Утім, у тогочасну епоху цього кроку так і не було здійснено. Урешті, необхідно було дочекатися християнства, щоб ідея всезагального братства, яка включає в себе рівність прав і недоторканність особистості, стала чинною [8, р. 71].

Християнство стало основою європейської цивілізації. Як зазначав у цьому контексті Е. Берк, європейська цивілізація ґрунтувалася на двох принципах, як-от: «дух благородства і дух релігії» [10]. Розвитку цих ідей, на його думку, сприяла освіченість європейців, їх прагнення до здобуття знань.

Загалом, цивілізаційна єдність Європи ґрунтується на складному синтезі між «греко-римською античною спадщиною, християнським світоглядом та інноваціями Відродження, Реформації й Просвітництва. При цьому вирішальну роль у виникненні європейської культурної ідентичності відіграло християнство та ідеї гуманізму» [6, с. 20–21].

На думку М. Фуше, одна з причин виникнення та розповсюдження капіталізму до XVI ст. пов'язана з доктриною поділу світської та духовної влади, політики й релігії, держави та церкви [11].

Вагомого значення набували ідеї християнства у формуванні суспільств західного типу. християнське суспільство західного типу забезпечило в подальшому базу, із якої «стартувало» те, що ми будемо називати системою сучасних суспільств у «чистому вигляді» [13]. У цьому контексті основними характеристиками сучасності стали такі параметри: 1) диференціація всіх підсистем; 2) домінуюча роль економіки з масовим виробництвом і бюрократичним апаратом; 3) розвиток правової системи; 4) стратифікація, що заснована на критерії успіху; 5) розширення деперсоніфікованої та складної мережі соціальних взаємодій.

На політико-культурному рівні окремі параметри європейської ідентичності корелюють із параметрами української ідентичності. Так, наприклад, об'єднувальною основою для європейських країн (із різною історією та культурою) стали три домінуючі ідеї, які викристалізували європейську ідентичність – афінська демократія, римське право й християнство. Ідеї демократії та християнства також здавна міцно вплетені в структуру української ідентичності. Утім, проявляється власна специфіка в позиціонуванні тих чи інших рис ідентичності.

Основою європейської цивілізації стало християнство, формуючи базові параметри європейської ідентичності. Цікавим є той факт, що появу терміна «європейці» (що з'явився значно пізніше, ніж термін «Європа»), який приписують гуманістові папі Пію II (1458–1464 рр.), теж пов'язують із християнством. Після падіння Візантії папа Пій II, звертаючись до християн із метою здійснення запізнілої спроби їх об'єднання в боротьбі проти Оттоманської імперії, використав поняття «європейці» [11]. Тобто в тогочасній Європі спостерігали ототожнення термінів «європейці» й «християни», що вказує на своєрідність світосприйняття та невіддільність у структурі європейської ідентичності означених параметрів.

Потрібно зазначити, що українська культура – християнська за своєю суттю, що споріднює її з європейською. На думку Папи Римського Іоанна Павла II, у європейській культурі співіснують дві традиції – західна латинська й східна візантійська. Латинська культура – більш розсудлива та логічна, тоді як східній традиції притаманні містичність і чуттєвість [5, с. 133]. Характеризуючи ці дві традиції, Іоанн Павло II використовував алегорію «двох легень», указуючи, що Європа не змогла б дихати без однієї з легень. Оскільки саме на українській території

відбулося схрещення різних культур, то Україну Папа Римський називав «прикордонням та брамою між Сходом і Заходом». Саме на українській землі церква дихає двома легенями як східної, так і західної традицій. На відміну від європейської ідентичності, християнська компонента якої є латинською за своєю суттю, в українській ідентичності поєднані західна латинська й східна візантійська складові частини християнської компоненти [4].

У багатьох працях сфокусовано увагу на співіснуванні в сучасній Україні двох культурних традицій – «західної» та «східної». Викликає цікавість така думка щодо проявів у структурі української ідентичності означених традицій. Якщо «східна» культурна традиція поширювалася переважно на духовний рівень української культури, то «західна» стала основою соціально-політичних взаємодій [2, с. 287]. Тобто на суспільно-політичному рівні переважно простежено неприйняття візантійських традицій, їх відторгнення. Зокрема, це стосувалося неприйняття ідеї щодо обмеження індивідуальної свободи, ідеї самодержавного деспотизму, експансіонізму тощо.

Ідея демократії також тісно вплетена в структуру і спільної європейської ідентичності, й української національної ідентичності. Коріння цієї ідеї в суспільно-політичному європейському дискурсі можна виявити як в античності, так і в християнстві. Ідеї демократизму були засадничими для Козацької республіки, яка відіграла важливу роль у процесах українського державотворення. Тобто ідея демократизму здавна вплетена в структуру української ідентичності, що споріднює її з європейською ідентичністю.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, базові ідеї релігії та політики своєрідно втілилися в сучасному європейському політичному дискурсі. Ідеї Бога, людини та їх зв'язку окреслюють центральну проблематику релігії. А в центрі політики – проблеми пошуку правильного земного життя людини й суспільства, позбавлення від тягаря страждань, що переслідують людське життя, тощо. Певна спільність проблематики демонструє неможливість незалежного існування двох вельми важливих сфер людського буття – релігії та політики.

Зазначено, що витoki демократичних цінностей і принципів демократичного правління можна виявити в дискурсі християнства (закон універсальної любові, виховна пропаганда християнства, основні життєві цінності, створення відкритого суспільства тощо). Демократія народилася

й розвивалася на Заході, у країнах давньої християнської традиції. Її світський гуманізм ґрунтується на засадах християнських цінностей.

Констатовано, що свобода, рівність і братерство – основоположні категорії демократії – не що інше як «євангельські цінності». У християнстві свобода індивіда обмежується заповідями. Світська проєкція цього християнського принципу передбачає обмеження свободи положеннями законів, а не етичними заповідями. Своєрідною проєкцією християнства виступають також ідеї поділу влади, прогресу тощо.

Аргументовано, що християнство стало одним із домінантних чинників формування сучасного політичного дискурсу в розумінні проблематики темпоральності, ставлення до часу в європейській культурі, будучи детермінованим християнською парадигмою темпоральності, своєрідною секуляризацією релігійно оформленого сприйняття есхатологічного часу. Отже, ідея «Стріли часу», спрямованої від минулого через теперішнє до майбуття («від початку до кінця»), стала своєрідним прототипом ідеї прогресу.

З'ясовано, що проблематика індивідуалізму – базова для сучасного ліберально-демократичного дискурсу – також бере свій початок у євангелічному індивідуалізмі християнства.

Виявлено, що на політико-культурному рівні окремі параметри європейської ідентичності корелюють із параметрами української ідентичності. Зважаючи, з одного боку, на християнські та демократичні інтенції європейської культури, а з іншого – на домінантну роль ідей християнства й демократизму в українській культурі, можемо стверджувати про тісну кореляцію означених параметрів європейської та української ідентичностей. Потрібно також зазначити, що сприйняття ідей свободи, рівності, індивідуалізму та ін. споріднюють українську та європейську ідентичності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаврилишин, Б. (1993). Дороговкази в майбутнє. До ефективніших суспільств. Доповідь Римському клубові / [пер. з англ.]. Київ: Основи, 238 с.
2. Європейська та українська культура в нарисах (2003) / [за ред. І. З. Цехмістро]. Київ: Центр навч. літ., 320 с.
3. Куц, Г. М. (2007). Лібералізм і демократія: перипетії співіснування. *Віче*, № 12, спецвипуск, с. 17–20.
4. Куц, Г. М. (2007). Проблематика ідентичності в ліберальному контексті. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Питання політології*. Харків, № 785, вип. 10, с. 79–85.

5. Моджеєвські, А. (2008). Про європейську сутність України у вченні Папи Римського Івана Павла II. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*: зб. наук. статей. Чернівці: Рута, т. 17–18, с. 132–137.

6. Посельський, В. (2002). Європейський Союз: інституційні основи європейської інтеграції. Київ: Смолоскип, 168 с.

7. Тойнбі, А. (1995). Дослідження історії: в 2 т. Київ: Основи, т.1.: пер. з англ. В. Шовкуна, 614 с.

8. Bergson, H. (2002). The Two Sources of Morality and Religion. URL: <http://www.evolocus.com/Textbooks/Bergson2002.pdf>

9. Bidney, D. (1953). The Concept of Culture and Some Cultural Fallacies, p. 23–53. URL: https://books.google.com.ua/books?id=bBVDgM-P9FoC&pg=PA93&hl=ru&source=gbs_toc_r&cad=2#v=onepage&q&f=false

10. Burke, E. (1790). Reflections on the Revolution in France. URL: <https://www.earlymoderntexts.com/assets/pdfs/burke1790part1.pdf>

11. Foucher M. (2003). La République européenne, entre histoires et géographies // *La Cliothèque*. URL: <https://clio-cr.clionautes.org/la-republique-europeenne-entre-histoires-et-geographies.html>

12. Possenti, V. (2018). Il problema teologico-politico nella modernità ittorio / Quadranti – *Rivista Internazionale di Filosofia Contemporanea*, vol. VI, n°2, p. 108–125. URL: https://www.rivistaquadranti.eu/riviste/08/Possenti_07.pdf

13. Sztompka, P. (2005). Socjologia zmian społecznych. Kraków: wyd. Znak. URL: <https://docer.pl/doc/n00xsce>

14. Tarde G. (1890). Les lois de l'imitation. Paris, 388 p. URL: https://philosophie.universite.tours/documents/1890_Gabriel_Tarde.pdf

REFERENCES

1. Havrylyshyn, B. (1993). Dorohovkazy v maybutnye. Do efektyvnishykh suspilstv. Dopovid Rymському klubovi / [per. z anhl.]. Kyiv: Osnovy, 238 p.

2. Yevropeyska ta ukrayinska kultura v narysakh (2003) / [za red. I. Z. Tsekhmistro]. Kyiv: Tsentr navchalnoyi literatury, 320 p.

3. Kuts, H. M. (2007). Liberalizm i demokratiya: perypetiyyi spivisnuvannya. *Viche*, № 12, Spetsvypusk, p. 17–20.

4. Kuts, H. M. (2007). Problematyka identychnosti v liberalnomu konteksti. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya: Pytannya politolohiyi*, Kharkiv, № 785, vyp. 10, p. 79–85.

5. Modzheyevski, A. (2008). Pro yevropeysku sutnist Ukrayiny u vchenni Papy Rymkoho Ivana Pavla II. *Istoryko-politychni problemy suchasnoho svitu*: zb. nauk. statey. Chernivtsi: Ruta, t. 17–18, p. 132–137.

6. Poselsky, V. (2002). Yevropeysky Soyuz: instytutsiyni osnovy yevropeyskoyi in-tehratsiyyi. Kyiv: Smoloskyp, 168 p.

7. Toynbee, A. (1995). Doslidzhennya istoriyyi: v 2 t. Kyiv: Osnovy, t.1.: per. z anhl. V. Shovkuna, 614 p.

8. Bergson, H. (2002). The Two Sources of Morality and Religion. URL: <http://www.evolocus.com/Textbooks/Bergson2002.pdf>

9. Bidney, D. (1953). The Concept of Culture and Some Cultural Fallacies, p. 23–53. URL: https://books.google.com.ua/books?id=bBVDgM-P9FoC&pg=PA93&hl=ru&source=gbs_toc_r&cad=2#v=onepage&q&f=false
10. Burke, E. (1790). Reflections on the Revolution in France. URL: <https://www.earlymoderntexts.com/assets/pdfs/burke1790part1.pdf>
11. Foucher M. (2003). La République européenne, entre histoires et géographies. *La Cliothèque*. URL: <https://clio-cr.clionautes.org/la-republique-europeenne-entre-histoires-et-geographies.html>
12. Possenti, V. (2018). Il problema teologico-politico nella modernità ittorio / Quadranti – *Rivista Internazionale di Filosofia Contemporanea*, vol. VI, n°2, p. 108–125. URL: https://www.rivistaquadranti.eu/riviste/08/Possenti_07.pdf
13. Sztompka, P. (2005). Socjologia zmian społecznych. Kraków: Wyd. Znak. URL: <https://docer.pl/doc/n00xsce>
14. Tarde G. (1890). Les lois de l'imitation. Paris, 388 p. URL: https://philosophie.universite.tours/documents/1890_Gabriel_Tarde.pdf

Матеріал надійшов до редакції 17.02.2024 р.

УДК 32:17.022.1]-043.83

Сергій Мовенко,

аспірант 1-го року навчання за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування»,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

movenko.serhii@vnu.edu.ua

ORCID ID: 0009-0004-9053-3261

DOI 10.29038/2524-2679-2024-01-259-280

КОНЦЕПТ ПОНЯТТЯ «БРЕНДИНГ ТЕРИТОРІЙ»

У статті розглянуто брендинг територій як аналіз та вивчення способів створення й управління образом та іміджем певної території (наприклад країни, регіону, міста) з метою залучення інвестицій, розвитку туризму, підвищення привабливості для бізнесу й мешканців, а також формування позитивного сприйняття на міжнародній арені. Воно охоплює різноманітні аспекти, такі як маркетингові стратегії, спілкування з громадськістю,